

Orígenes, *Tractat sobre els principis*, Llibre IV

TRACTAT SOBRE LA INTERPRETACIÓ DE LES ESCRIPTURES (IV 2-3)

Tres interpretacions errònies de l'Escriptura

2,1. Després d'haver tractat de correguda sobre la inspiració divina de les Escriptures, cal examinar la forma com han de ser llegides i enteses, atès que molts errors provenen precisament del fet que la majoria no ha encertat el mètode com ha de ser interpretada la lectura del text sagrat.

Efectivament, d'una banda, els més endurits i rudes dels *circumcisos* no donaren llur adhesió al nostre Salvador, car pensen que s'han de seguir a la lletra les profecies relatives a ell i no el veuen que 'prediqui' materialment 'l'alliberació als presoners' (cf. Is 61,1) ni edifiqui la que ells creuen ser la veritable 'ciutat de Déu' (cf. Ez 48,15ss) ni que 'extermini els carros que hi ha a Efraïm i els cavalls que hi ha a Jerusalem' (cf. Za 9,10) ni que 'mengi mantega i mel i elegeixi el bé abans de conèixer o d'escollir el mal' (cf. Is 7,15). Creuen igualment que ha estat profetitzat que «el llop», animal de quatre potes, «pasturarà amb l'anyell, que el lleopard i el cèrvol jauran plegats, que el vedell, el toro i el lleó pasturaran junts, guiats per un petit minyó, que el bou i l'ós menjaran junts, alhora que llurs petits seran criats els uns amb els altres i que el lleó menjarà palla com el bou» (11,6-7). En conseqüència, com que no han vist que s'hagi realitzat materialment res de tot això en la vinguda del que nosaltres creiem el Messies, no han acceptat nostre Senyor Jesús; al contrari, l'han crucificat perquè es proclamava a si mateix Messies il·legítimament (cf. Mt 26,63-66).

Els *heretges*, d'altra banda, quan llegeixen: «Un foc ha estat encès per la meva ira» (Jr 15,14); «Jo sóc un Déu gelós, que fa pagar als fills els pecats dels pares fins a la tercera i la quarta generació» (Ex 20,5); «M'he penedit d'haver ungit rei Saül» (1R 15,11.35); «Jo sóc el Déu que fa les paus i crea els mals» (Is 45,7), i en altres indrets: «No hi ha maldat a la ciutat que no l'hagi feta el Senyor» (Am 3,6), i encara aquell passatge: «Han davallat els mals sobre les portes de Jerusalem de part del Senyor» (Mi 1,12), o aquell: «Un esperit dolent vingut de part de Déu ofegava Saül» (1R 18,10 Or.), i milers de passatges semblants a aquests, si bé no s'atreveren a posar en dubte que aitals Escriptures fossin de Déu, creient que aquestes eren del Demiürg, a qui donen culte els Jueus, i considerant que el Demiürg és imperfecte i no bo, sostingueren que el Salvador vingué a anunciar un Déu més perfecte, de qui diuen que no és el Demiürg, si bé sobre aquest punt estan molt dividits (cf. II 4,5; III 1,16). Un cop s'han allunyat del Demiürg o Creador, que és l'únic Déu ingènit, s'han donat a tota mena d'invencions, fabricant-se una sèrie de mites a partir dels quals expliquen l'esdevenir de les coses visibles i d'algunes altres no visibles, aquelles que llur ànima ha 'representat en imatges' (cf. Ex 20,4).

Mes també els més *simples* d'entre els qui es glorien de pertànyer a l'Església, no admeten que hi hagi ningú més gran que el Demiürg, i fan santament; però es fan tals representacions sobre ell que ni de lluny no es farien de l'home més cruel i injust.

La majoria d'errors provenen de la interpretació literal

2,2. La culpa, però, de totes aquestes falses representacions, impietats o rudeses sobre Déu, de què acabem de parlar, no sembla que sigui altra que l'Escriptura no entesa segons el sentit espiritual, sinó presa com si fos pura lletra. Per consegüent, als qui estan convençuts que els llibres sagrats no són obra d'homes, sinó que han estat escrits i han arribat fins a nosaltres gràcies a la inspiració de l'Esperit Sant, segons el disseny del Pare de l'univers i per la mediació de Jesús

Messies, hom els ha d'indicar quins són els criteris clars d'interpretació, sempre que s'atinguin al cànon de l'Església celest de Jesús Messies conforme a la tradició dels Apòstols.

Criteris de la interpretació sapiencial.

L'objectiu principal: el sentit espiritual

2,7. Estant així les coses, s'han d'esbossar els criteris que segons el nostre entendre regeixen la interpretació de les Escriptures. En primer lloc, doncs, s'ha de mostrar que l'*objectiu principal* pretès per l'Esperit que il·lumina d'acord amb la Providència divina per mediació de la Paraula 'que estava en el principi prop de Déu' (cf. Jn 1,2) els servidors de la Veritat, Profetes i Apòstols, fou tot el que fa referència als *misteris recòndits* concernents les realitats que afecten els homes (per «homes» entenc ara les ànimes que se serveixen de cossos), a fi que el qui sigui capaç de ser instruït per ell, després d'haver 'sondejat' el sentit de les paraules tot immergint-se en la seva 'pregonesa' (cf. 1Cor 2,10), esdevingui parçoner de tots els coneixements que ell s'havia proposat de comunicar. Ara bé, respecte dels misteris concernents les *ànimes*, donat que altrament no és possible d'assolir la perfecció sense estar en possessió de la Veritat 'rica i sàvia' que concerneix 'Déu' (cf. Rm 11,33), necessàriament els *misteris relatius a Déu* havien d'ocupar un lloc preeminent, així com els referents al seu *Unigènit*, a saber, de quina naturalesa és i de quina manera és Fill de Déu; per quins motius s'ha rebaixat fins a una 'carn' humana (cf. Jn 1,14) i ha assumit enterament un 'home' (cf. Fl 2,7); igualment, quina és la seva activitat i sobre qui i quan s'exerceix. Forçosament, però, en quant emparentats amb les ànimes, calia incloure també entre les ensenyances de la instrucció divina els misteris relatius als altres *éssers racionals*, tant els més excel·lents com els qui han caigut de la benaurança amb les causes de llur caiguda, així com els relatius a la diferenciació de les ànimes, i d'on provenen aquestes diferències. Finalment, era necessari que aprenguéssim què és el *món* i per què existeix, com també per quina causa hi ha tal i tanta maldat sobre la terra i si no n'hi ha solament sobre la terra sinó també en altres indrets.

L'objectiu secundari: la lletra

2,8. Havent-se proposat, doncs, l'Esperit que il·lumina les ànimes dels sants servidors de la Veritat aquests i semblants projectes, el *seu segon objectiu* consistí, amb vista a aquells qui no podrien suportar el pes d'una aital recerca, a amagar el discurs relatiu als misteris predits en expressions literals que de per si fessin sentit, els relats a saber sobre les creatures sensibles, sobre la creació de l'home i sobre els qui a partir dels primers s'anirien multiplicant successivament fins a constituir una multitud, com també els altres relats històrics que narren les accions dels justos i els pecats comesos un temps per aquests mateixos com si es tractés d'homes, així com les maldats, el llibertinatge i l'avarícia dels inicis i impius. I el que és més extraordinari: a través de relats històrics sobre guerres, vencedors i vençuts, alguns dels misteris arcans es manifesten als qui són capaços d'investigar-ho. I encara més sorprenent: a través d'una legislació escrita són profetitzades les lleis de la Veritat, i tots aquests relats han estat escrits de forma coherent amb una vigoria veritablement escaient a la Saviesa de Déu. L'Esperit, en efecte, s'havia proposat també que l'embolcall de les realitats espirituals —em refereixo a la corporeïtat de les Escriptures— en la majoria dels casos no fos inútil, ans susceptible de fer fins i tot que la majoria millori, en la mesura de llurs capacitats.

* * *

3,5. Tanmateix l'investigador acurat es trobarà embarassat a propòsit d'alguns passatges, car no pot decidir sense un examen prolongat si un presumpte relat històric s'ha realitzat en sentit literal o no i si la lletra de tal legislació s'ha d'observar o no. Per això, l'estudiós acurat que observa aquella prescripció del Salvador: «Escruteu les Escriptures (Jn 5,39) ha d'examinar amb atenció quan el sentit literal és veritable i quan és impossible i seguir tant com pugui les traces, a partir d'expressions semblants, del sentit d'allò que segons la lletra és impossible, disseminat arreu de l'Escriptura.

Atès, doncs, tal com apareixerà manifest als estudiosos, que la coherència narrativa pel que fa a la lletra és impossible, però no impossible sinó fins i tot vera la coherència principal, s'ha d'aspirar a comprendre el sentit total que connecti en el pla intel·ligible el significat d'allò que al peu de la lletra era impossible amb aquells fets que no solament no són impossibles, sinó que fins i tot s'han evidenciat vers històricament, al·legoritzats ensems amb els que no s'han realitzat segons la lletra. Nosaltres, en efecte, estem persuadits a propòsit de l'entera Escriptura divina que tota ella conté un sentit espiritual, però no tota un sentit corpori, essent així que en molts indrets s'evidencia que el sentit corpori és impossible.

Per consegüent, tothom qui vulgui abordar prudentment els llibres divins com a Escriptures divines ha d'aplicar-hi molta atenció. El tenor de llur interpretació és –al nostre entendre– el següent.